

Sara Gruen

**VODA ZA
SLONOVE**

*prevela sa engleskog
Vanja Smoje-Glavaški*

Mono i Manjana
2007.

Naslov originala
Sara Gruen - Water for Elephants
Copyright ©

Izdavač
Mono i Manjana

Za izdavača
Miroslav Josipović
Nenad Atanasković

Prevod
Vanja Smoje-Glavaški

Lektura
Slobodanka Moravčević

Urednik
Tatjana Bižić

Korice
Ateneum

Tehnički urednik
Nenad Đuričić

Štampa
AD Štamparija Kultura,
Bački Petrovac

Tiraž
1.500

ISBN 978-86-7804-090-0

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.111(73) - 31

GRUEN, Sara
Voda za slonove / Sara Gruen ;
prevela sa engleskog Vanja Smoje-Glavaški. - Beograd :
Mono i Manjana, 2007 (Bački Petrovac: Kultura). - 320 str. ; 21 cm

Prevod dela: Water for Elephants / Sara Gruen.
- Tiraž 1.500.

ISBN 978-86-7804-090-0

COBISS.SR-ID 138264076

Bobu,

*KOJI JE JOŠ UVEK MOJE
TAJNO ORUŽJE*

Rekoh šta mi je na umu, o kakva divota...
Slon je veran – do kraja života!

Teodor Šjus Gajzel, *Horton leže jaje*, 1940.

Prolog

Ostalo nas je samo troje pod crveno-belom kafanskom nadstrešnicom: Grejdi, kuvar i ja. Grejdi i ja smo sedeli za oronulim drvenim stolom, obojica pogleda uprtih u hamburger na ulubljenom limenom tanjiru. Iza pulta, kuvar je ribao tiganj ivicom špatule. Odavno je isključio šporet, ali se miris ulja još osećao.

Na sredini parcele, koja je donedavno vrvela od ljudi, gotovo da više nije bilo nikoga. Preostalo je još samo nekoliko radnika i posetilaca u redu za šator ljubavi. Nervozno su gledali čas levo, čas desno, šešira natučenih na čelo i ruku zavučenih duboko u džepove. Neće se razočarati – unutra ih čeka Barbara sa svojim raskošnim dražima.

Ostali posetioci – meštani, kako ih je nazivao Ujka Al – već su se tiskali iz menažerije u glavnu cirkusku šatru, koja je odzvanjala živahnim muzikom. Kao i obično, orkestar je preglasno svirao poznati repertoar. Znao sam program napamet – u ovom trenutku, nakon velikog završnog spektakla, izlaze iz šatre poslednji izvođači, a akrobatkinja Loti silazi sa žice na podijum.

Uporno sam posmatrao Grejdija i pokušavao da shvatim o čemu govori. Pogledao je ima li koga pored nas, a ja sam mu se primakao.

„Osim toga“, reče gledajući me pravo u oči, „čini mi se da sada mnogo toga stavljaš na kocku“, i podiže obrve radi jačeg utiska. Srce mi je poskočilo.

Iz glavne šatre prolomio se gromoglasan aplauz, a orkestar je već što nastavio Gunoov valcer. Po navici se okrenuh k menažeriji jer je to bio znak za početak tačke sa slonicom. Marlena je uzjahivala Rози ili joj je već sedela na glavi.

„Moram da idem“, rekoh.

„Sedi“, odvrati Grejdi. „I jedi. Ako odlučiš da odeš, možda nećeš skoro videti hranu.“

U tom trenutku muzika je iznenada stala. Začula se zastrašujuća jakofonija limenih instrumenata, klarineta i udaraljki – tromboni i pikoli ispali su iz tonaliteta, tuba se oglasila neprirodnim tonom, a potom se iz glavne šatre proneo usamljeni zvuk činela, pa ubrzo utihnuo.

Grejdi se ukočio zinuvši nad hamburgerom koji je ovlaš držao. Zverao sam čas levo, čas desno. Niko nije ni mrdnuo – sve oči su bile uprte u glavnu šatru. Nekoliko stručaka slame kovitlalo se po tvrdoj zemlji.

„Šta je bilo? Šta se dešava?“, upitao sam.

„Psst“, odvrati Grejdi.

Orkestar je ponovo zasvirao, ovog puta *Stars and Stripes Forever*.¹

„O, ne. Do đavola!“ Grejdi baci hranu na sto i ustade, prevrnuvši pri tom klupu.

„Šta je bilo? O čemu se radi?“, viknuh za njim jer mi je već odmicao.

„To je znak da se prazni šatra!“, zaurlao je preko ramena.

Osvrnuo sam se ka kuvaru, ali on je već naglim pokretom skidao kecelju. „O čemu to priča, do đavola?“

„O znaku da se šatra prazni“, odgovori mi on svlačeći s mukom kecelju preko glave. „To ti znači da je nešto pošlo naopako – i to gadno.“

„Šta to?“

„Na primer – požar u glavnoj šatri, stampedo, bilo šta. Pobogu, jadni meštani verovatno još ništa ni ne slute.“ Sagnuo se ispod vrata naca na pultu i odjurio.

Oko mene je bio pakao – prodavci slatkiša preskakali su tezge, radnici su bauljali iz šatre, pomoćnici bezglavo jurcali unaokolo. Svi zaposleni u Najspektakularnijoj cirkuskoj predstavi na svetu braće Benzini pohrlili su ka glavnoj šatri.

Dajmond Džo je projurio pored mene kao konj u punom galopu. „Džejkobe, menažerija“, viknuo je. „Životinje su na slobodi. Trči, trči!“

¹ Zvanični nacionalni marš Sjedinjenih Američkih Država. (Prim. prev.)

Nije mi trebalo dvaput reći. U tom se šatoru nalazila Marlena.

Dok sam se približavao menažeriji, osetim podrhtavanje zemlje, što me zaista uplašilo jer se prava buka još nije čula.

Uteturio sam unutra i naleteo na jaka – na njegove ogromne grudi prekrivene talasastim krznom. Kopao je papcima zemlju, širio crvene nozdrve i kolutao očima. Proleteo je pored mene toliko blizu da sam odskočio na vrhovima prstiju i priljubio se uz platno iza sebe da me ne bi probo zakrivljenim rogovima. Prestrašena hijena ga je šćepala za lopatice.

Tezga sa slatkišima u sredini šatora savrnjena je sa zemljom. Po njoj se sada valjalo nerazpoznatljivo klupko pega i pruga – udova, nogu, repova i kandži – uglas ričući, vrišteći, urlajući i njišteći. Polarni medved je stajao iznad svih, naslepo zamahujući oko sebe šapama velikim poput tiganja. Dograbio je lamu i oborio je jednim udarcem. Lama je tresnula na zemlju vrata i nogu pruženih u raznim pravcima poput zvezde petokrake. Šimpanze su vrištale i brbljale dok su se njihale na konopcima da ih zveri ne bi dohvatile. Zebra unezverenog pogleda projurila je preblizu lava stomaka priljubljenog uza zemlju, koji je snažno zamahnuo, promašio je, a zatim nastavio da puže.

Pogledom sam pretraživao šator, očajnički se trudeći da ugledam Marlenu. Umesto toga, video sam samo kako se panter prikrada kroz prolaz ka glavnoj šatri. Zadržao sam dah dok mu je gipko crno telo nestajalo u platnenom tunelu. Ako publika još nije obavještena šta se dešava, uskoro će saznati. Posle nekoliko sekundi začuli su se vrisci praćeni zaglušujućom bukom, koju su gledaoci stvarali tiskajući se u pokušaju da pobegnu s tribina. Orkestar je ponovo utihnuo, ovog puta konačno. Zažmurio sam i pomislio: *Samo da su izašle na zadnji izlaz, da ne pokušaju da prođu ovuda.*

Otvorio sam oči i ponovo se, sav očajan, osvrtao po menažeriji. Zaboga, nije valjda tako teško naći devojkicu i slona.

Kad sam ugledao njene ružičaste perlice, skoro sam uzviknuo od olakšanja – možda i jesam, ne sećam se. Stajala je naspram mene, priljubljena uza zid, smirena kao da se ništa ne događa. Perlice su sjak-tale kao tečni dijamanti, poput svetionika među krznima raznih boja. I ona je mene ugledala. Posmatrala me je, činilo se čitavu večnost.

Bila je neobično smirena. Čak se i smešila. Pokušao sam da se probijem do nje, ali me je nešto na njenom licu zaustavilo.

Onaj gad je stajao okrenut leđima prema njoj i, sav zajapuren, urlao, dizao ruke i mahao štapom sa srebrnom drškom. Svileni cilindar mu je ležao kraj nogu u slami.

Sagnuo se. Žirafa je prošla između nas, elegantno njišući dugim vratom čak i usred tih zbivanja, a kad je zamakla, ugledao sam je kako drži gvozdenu šipku, ovlaš, vrhom oslonjenu na tvrdnu zemlju. Ponovo me je pogledala, kao da je sve to zabavlja. Zatim se zagledala u njegov ogoljeni potiljak.

„Pobogu!“, uzviknuh. Najednom mi sve bi jasno. Pojurio sam prema njoj, saplicući se i vičući, iako moj glas nikako nije mogao dopreti do nje. „Nemoj! *Ne radi to!*“

Zamahнула je šipkom visoko i razbila mu glavu kao lubenicu. Lobanja mu se raspolutila, oči iskolačile, usta ostala skamenjena u obliku slova O. Pao je prvo na kolena, a zatim licem u slamu.

Preneražen, nisam mogao da se pomaknem, čak ni kad mi je mladi orangutan obgrlio noge.

Bilo je to davno. Veoma davno. Pa ipak me još uvek progoni.

Ne pričam mnogo o tom dobu. Nikada i nisam. Ne znam zašto – skoro sedam godina sam radio za razne cirkuske trupe i, ako to nije dobra tema za razgovor, onda ne znam šta je.

Zapravo, znam zašto nisam pričao o tom vremenu: nisam vero-
vao sebi. Plašio sam se da ću se izlanuti. Znao sam koliko je važno da sačuvam njenu tajnu, pa sam je i sačuvao – do kraja njenog života, i duže.

Svih ovih sedamdeset godina nikome nisam ispričao.

Poglavlje prvo

Imam devedeset godina. Ili devedeset tri. Ne znam ni sam.

Kad imate pet godina, tačno u mesec znate koliko ste stari. Čak i u dvadesetina znate tačno koliko vam je godina. Kažete, imam dvadeset tri godine, ili možda dvadeset sedam. Ali posle tridesete se dogodi nešto neobično. Najpre je to samo trenutna nesigurnost. Koliko imaš godina? Imam... počnete samouvereno, a onda zastanete. Hteli ste da odgovorite trideset tri, ali to nije tačno. Trideset i pet vam je godina. A onda vas to muči jer se pitate da li je to početak kraja. Naravno da jeste, ali proteći će još decenije pre nego što to sebi priznate.

Zaboravljate reči: na vrh jezika su vam, ali umesto da ih izustite, ostaju neizrečene. Pođete po nešto uz stepenice, a kad se popnete ne sećate se šta tražite. Kad dozivate dete, prvo se prisetite imena ostale dece, pa čak i psa, a tek onda njegovog. Ponekad zaboravite koji je dan. A onda, odjednom, ne znate ni koja je godina.

Zapravo, nisam mnogo toga zaboravio. Samo više ne vodim računa o svemu. Znam da smo ušli u novi milenijum – imali smo mnogo buke ni oko čega, toliki mladi ljudi su brinuli i kupovali konzervisanu hranu samo zato što je neko bio suviše lenj da ostavi mesta za četiri cifre umesto dve – ali to je moglo biti pre mesec dana ili tri godine. Osim toga, je li to zaista važno? Koja je razlika između tri nedelje, tri godine, ili čak tri decenije gnjecavog graška, tapiokie i donjeg veša marke dipends?

Imam devedeset godina. Ili devedeset tri. Ne znam ni sam.

Sigurno se dogodila saobraćajna nesreća ili popravljaju nešto na ulici jer se nekoliko postarijih dama okupilo pored prozora u dnu hodnika kao deca ili zatvorenici. Mršave su i krhke, kose meke kao

izmaglica. Neverovatno, ali uglavnom su desetak i više godina mlađe od mene. Čak i kad vas telo izdaje, mozak to ne priznaje.

Ostavili su me u hodniku pored pomagala za hodanje. Na sreću, mnogo sam napredovao od kad sam slomio kuk. Neko vreme je izgledalo kao da više neću moći da se krećem – zato su me i nagovorili da dođem ovde – ali na svaka dva-tri sata ustanem i napravim nekoliko koraka i svaki dan pređem nešto veću razdaljinu pre nego što osetim da treba da se vratim. Možda još ima života u ovom matorcu.

Pet sedokosih starica zbililo se kraj prozora i iskrivljenim prstima pokazuju nešto napolju. Čekam malo da vidim da li će se razići, ali ne odlaze.

Spustim pogled ka invalidskim kolicima da bih proverio da li su zakočena, a zatim se lagano pridižem pridržavajući se za rukohvat, dok se ne uhvatim za pomagalo za hodanje, što može biti opasno. Kad se ispravim, čvrsto stisnem sive gumene držače na ručkama i poguram pomagalo tek onoliko koliko mogu da ispružim ruke u laktovima, što tačno odgovara širini jedne podne pločice. Ispružim levu nogu, proverim da li je stabilna, a onda dovučem drugu pored nje. Gurnem, ispružim, sačekam, pa povučem levu. Gurnem, ispružim, sačekam, pa povučem desnu.

Hodnik je dugačak, a stopala me više ne slušaju kao nekada. Hvala Bogu, nisam nepokretan kao Kamel, ali ipak hodam veoma sporo. Jadan Kamel – već godinama nisam pomislio na njega. Stopala su mu bila toliko mlitava da je morao visoko da diže kolena kako bi ih zabacio napred. Moja stopala se vuku, kao da su opasana tegovima, a budući da sam i pogrbljen, stalno gledam u papuče uokvirene pomagalom za hodanje.

Dugo mi treba da stignem do kraja hodnika, ali ipak uspevam, i to sâm. Potpuno sam zadovoljan sobom, mada tek tamo shvatim da moram nekako i da se vratim do kolica.

Starice se razmaknu da me propuste. To su one vitalne, koje se kreću same ili ih prijateljice guraju u invalidskim kolicima. Sačuvale su zdrav razum i dobre su prema meni. Ovde sam prava retkost – starac u moru udovica koje još uvek tuguju za preminulim supruzima.

„Hajde“, javi se Hejzel piskavim glasom, „pustite i Džejkoba da vidi.“

Utom povuče Dolina kolica malo unazad i došeta do mene, kršći ruke i sevajući zamućenim očima. „Kako je to uzbudljivo! Pripremaju se čitavo prepodne!“

Priđem staklu i podignem glavu, ali zbog sunca moram da zaškiljim. Toliko je jako da nekoliko trenutaka ne vidim ništa. Tek malo kasnije mutne linije poprimaju oblike.

U obližnjem parku nalazi se ogromna platnena šatra sa širokim crveno-belim prugama i prepoznatljivim uzdignutim vrhom...

Srce mi lupa toliko jako da moram da pritisnem grudi pesnicom.

„Džejkobe! Džejkobe!“, viče Hejzel. „O Bože! Bože!“ Pomete-na, širi ruke i okreće se ka hodniku. „Sestro! Sestro! Brzo! Potrebni ste gospodinu Jankovskom!“

„Dobro mi je“, kažem dok kašljem i lupam se po grudima. Ove starice su uvek takve. Stalno se plaše da ću odapeti. „Hejzel! Dobro sam!“

Ali već je kasno. Čujem škripu gumenih đonova i koji trenutak kasnije opkoljava me nekoliko medicinskih sestara. Pretpostavljam da ipak neću morati da se mučim do kolica.

„Šta imamo za večeru?“, gundam dok me guraju u trpezariju. „Ovsena kaša? Pasirani grašak? Papicu? Čekajte da pogodim – da nije puding od tapioke? Jesam li pogodio? Ili ćemo ga večeras zvati pirinčani puding?“

„Gospodine Jankovski, baš ste čudni“, kaže bolničarka ravnodušno. Ne mora da mi odgovori, i svesna je toga. Budući da je danas petak, na jelovniku imamo uobičajenu, hranljivu ali dosadnu kombinaciju rolovanog mlevenog mesa, kukuruza u sosu, krompir-pirea iz kesice i preliva od mesa, koji verovatno nikad nije ni video meso. I još se čude zašto gubim na težini.

Znam da neki od nas nemaju zube, ali ja ih imam i hoću pečenje. I to pečenje moje supruge, sa mesnatim listovima lovora. Hoću šargarepe. Želim krompir u ljusci i bogat, taman kaberne sovinjon uz

sveto, a ne konzervisani sok od jabuke. Ali više od svega žudim za kuvanim klipom kukuruza.

Ponekad pomislim – kad bi trebalo da biram između klipa kukuruza i vođenja ljubavi, izabrao bih kukuruz. Naravno, voleo bih ja da se još jednom malo valjam po senu – ipak sam još muškarac, a neke stvari nikada ne zamiru – ali mi voda pođe na usta i od same pomisli na slatko jezgro kukuruza koje mi prska pod zubima. To je sad samo deo mašte, znam ja to. Ni jedno ni drugo neće se dogoditi. Samo mi se dopada da razmišljam o te dve mogućnosti, kao da stojim pred Solomonom: poslednje valjanje u senu ili kuvani klip kukuruza. Kakve slatke muke. Ponekad umesto kukuruza zamišljam jabuku.

Za svim stolovima priča se o cirkusu – odnosno, pričaju oni koji to još uvek mogu. Oni ćutljivi, skamenjenih lica i uvelih udova, kojima se glava i ruke tresu prejako da bi mogli da drže escajg, sede po uglovima, naslonjeni na zidove. Pomoćnici ih hrane kašičicom malo-pomalo, a onda ih nagovaraju da to sažvaću. Podsećaju me na tek rođene ptiće, samo što nisu nimalo poletni. Osim što malo pokreću vilice, lica su im uvek zastrašujuće bezizražajna. Klonim ih se jer mi je sasvim jasno kako ću završiti. Nije još dotle došlo, ali jednog dana hoće. Postoji samo jedan način da se to izbegne, ali nimalo mi se ne dopada ni ta mogućnost.

Bolničarka me zaustavi ispred tanjira. Na mlevenom mesu se već uhvatila skrama. Bocnem ga viljuškom, a pokožica se malo zatrese, kao da mi se ruga. Zgađen, podignem pogled i ugledam Džozefa Makgintija.

On je novajlija, uljez, koji sedi naspram mene – penzionisani advokat jake brade, rošavog nosa i velikih klempavih ušiju. Njegove uši podsećaju me na Rozi, ali ništa drugo. Ona je bila sjajna, a on – pa, dovoljno je reći da je penzionisani advokat. Uopšte ne shvatam zašto su bolničarke smatrale da bi advokat i veterinar mogli imati nešto zajedničko, ali dogurali su ga naspram mene već prve večeri kad je stigao, i tu je i ostao.

Ljutito me gleda, a vilice mu se kreću napred-nazad kao kravi dok preživa. Neverovatno. Stvarno jede ove splačine.

Starice brbljaju kao šiparice, sasvim nesvesne problema.

„Ostaju do nedelje“, kaže Doris. „Bili ih je pitao.“

„Da, prikazivaće dve predstave u subotu i jednu u nedelju. Me-
ne sutra vode Randal i njegove devojčice“, izjavi Norma. Zatim se
okrenu k meni: „Ideš li i ti, Džejkobe?“

Taman zaustim da joj odgovorim, kad mi Doris upade u reč: „A
jeste li videli konje? Kako su lepi. Imali smo konje kad sam bila de-
vojka. Obožavala sam da ih jašem.“ Zagleđa se u daljinu i u trenut-
ku je zaista videh kao lepu mladu ženu.

„Sećate li se kada je cirkus putovao vozom?“, pita Hejzel. „Pla-
kati bi se pojavili nekoliko dana pre predstave – preplavili bi čitav
grad! Svaku slobodnu površinu!“

„Kako da ne“, odgovara Norma. „Jedne godine izlepili su nam
ambar. Ocu su rekli da su koristili poseban lepak koji će se osušiti i
razgraditi nekoliko dana posle predstave, ali ambar je ostao oblepljen
mesecima!“ Nasmeha se i odmahnu glavom. „Otac je poludeo!“

„A nakon nekoliko dana došao bi voz, uvek u cik zore.“

„Otac bi nas vodio do pruge da gledamo kako se raspakuju. Ka-
kav je to bio prizor! A zatim parada! Pa miris pečenog kikirikija...“

„I ušćerene kokice!“

„A sećate li se ušćerenih jabuka, sladoleda i limunade?“

„A tek piljevine! Svima bi se zavukla u nozdrve!“

„Ja sam nosio vodu slonovima“, javi se Makginti.

Ispustih viljušku i pogledah ga. Očito je sav zadovoljan sobom i
samo čeka da ga devojke salete.

„To nije moguće“, kažem.

Odjednom zavlada tišina.

„Molim?“, odgovori on.

„Nisi nosio vodu slonovima.“

„Naravno da jesam.“

„Nisi sigurno.“

„Da li ti to mene nazivaš lažovom?“, upita polako.

„Samo ako i dalje tvrdiš da si nosio vodu slonovima.“

Devojke zure u mene otvorenih usta. Srce mi tuče. Znam da ne bi trebalo tako da se ponašam, ali ne mogu da se suzdržim.

„Kako se usuđuješ!“ Makginti se uhvati kvrgavim rukama za ivicu stola. Na podlakticama mu iskočiše jake žile.

„Slušaj me dobro“, kažem. „Decenijama slušam kretene kao što si ti kako se hvale da su nosili vodu slonovima, a tvrdim da to nije istina.“

„Kretene? *Kretene?*“ Makginti ustaje odgurnuvši snažno svoja kolica unazad. Uperi kvrgavi prst u mene, a onda pade kao pokošen rafalom. Nestade iza stola zbunjenog pogleda i otvorenih usta.

„Sestro! Sestro!“, povikaše starice.

Začu se poznati bat papuča s plutanim đonovima i nekoliko trenutaka kasnije dve bolničarke podižu Makgintija držeći ga ispod pazuha. On gundđa, bezuspešno pokušavajući da ih odgurne.

Treća bolničarka, nabusita crnkinja u svetloružičastoj uniformi, stoji kraj začelja stola s rukama na kukovima. „Šta se ovde događa, zaboga?“, pita.

„Ova matora B-U-D-A-L-A nazvala me je lažovom, eto šta je bilo“, kaže Makginti, ponovo zavaljen u stolicu. Ispravlja košulju, podiže prosedu bradu i prekršta ruke preko grudi. „I kretenom.“

„Sigurna sam da gospodin Jankovski nije tako mislio“, kaže devojka u ružičastom.

„Naravno da jesam“, ispravljam je. „Pravi je kreten. Kao, nosio je vodu slonovima. Zna li vi uopšte koliko slon popije vode?“

„E, svašta“, kaže Norma skupljajući usne i odmahujući glavom. „Zaista ne znam šta vam je, gospodine Jankovski.“

Sad mi je jasno. Znači tako.

„Ovo je nečuveno!“, javlja se opet Makginti i blago se nagne prema Normi sad kad vidi da je većina na njegovoj strani. „Zašto da trpim da me zovu lažovom?“

„I kretenom“, podsećam ga.

„Gospodine Jankovski!“, kaže crnkinja povišenim glasom. Zatim stane iza mene i otkoči kolica. „Možda bi trebalo malo da se ohladite u svojoj sobi.“